КРИК З МОГИЛИ

ЗАХАЛЯВНІ ВІРШІ З УКРАЇНИ

СМОЛОСКИП

Уже народ – одна суцільна рана,
Уже від крови хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.
Розтерзані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд.
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на душі плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд.

Василь Симоненко

В збірці захалявних віршів з України КРИК З МОГИЛИ ми бачимо розкриту книгу душі сучасної людини, сказати б, найбільше сучасної. Всі таємниці її розкрито читачеві. Автор засуджений на схиму безіменности, розкриває типове, характеристичне, що впадає в очі українському патріотові на батьківщині і те, що хвилює кожного. Але безіменність – зовсім не безособовість. Індивідуальне обличчя, викарбоване талановитими, часто неповторними образами, постає перед нами, як живе, і ВІН, людина без права на ім'я і колективний автор, стає нашим інтимним другом, якого ми не тільки відчуваємо, а немов би зримо сприймаємо.

Юрій Бойко

КРИК З МОГИЛИ

ЗАХАЛЯВНІ ВІРШІ З УКРАЇНИ

КРИК
З МОГИЛИ

захалявні
вірші
з України

CRY FROM HELL

UNDERGROUND POETRY FROM UKRAINE

(In Ukrainian)

Foreword by
YURY BOYKO

Published by SMOLOSKYP
Baltimore - Paris - Toronto
1969

КРИК З МОГИЛИ

ЗАХАЛЯВНІ ВІРШІ З УКРАЇНИ

ПЕРЕДМОВА ЮРІЯ БОЙКА

Українське Видавництво СМОЛОСКИП ім. В. Симоненка

1969

Бібліотека СМОЛОСКИПА ч. 5

Обкладинка Ореста Поліщука

SMOLOSKYP

3 , rue du Sabot
Paris 6-e
France

1032 Circle Drive
Baltimore, Md. 21227
U S A

105 Edwin Ave
Toronto 9, Ont.
Canada

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Поезії, які входять до збірки КРИК З МОГИЛИ, що їх оце друкуємо, дійшли до нас у копії з деякими помилками, з місцями, які не завжди можна прочитати. В тих випадках, коли перекручення авторського тексту очевидні,але відновлення оригіналу не є можливе, ми змушені були поодинокі беззмістовні рядки замінити крапками.

Авторські діялектизми ми зберігаємо в поезіях без змін. Друкуємо поезії за тим правописом, яким написані копії, тобто, за тим, який тепер чинний на Україні. Виправляємо тільки виразні помилки проти будь-якого правопису. Однак, вважаємо за конечне ввести літеру ґ яку виключено з української абетки в УРСР.

Українське Видавництво СМОЛОСКИП
ім.В. Симоненка

ПЕРЕДМОВА

З увагою розглядаємо збірочку, що є символом часу...

Кожного з нас цікавить поезія 60-х років: Л. Костенко, І. Драча, М. Вінграновського, В. Коротича, Б. Олійника; прозаїків, таких, як Є. Гуцало, критиків і публіцистів, як І. Дзюба, ми радіємо з їхніх осягів і журимося, коли той чи інший з них зазнає ударів з боку варварської системи поневолення, а ще більше боляче нам, коли той чи інший з них хилиться чи й падає від ударів, занечищуючи свою творчість нещирістю та припасовуючи її до сірости, нікчемности й підлости неосталінізму. Ми тішимося з того, що в 60-х роках плем'я українських поетів збільшується великою кількістю імен зовсім молодих юнаків і дівчаток, дехто з них ще сидить на шкільній чи університетській лавці, а вже виявляє й велику любов до рідної мови, не задовольняється штампами й поринає в ідейномистецькі шукання, сперті на національну традицію. Ми знаємо, скільки невпинного клопоту завдають ці молоді люди своєю душевною чистотою і своїми ідеальними поривами зацвілій мохом від старости, але ще здатній тотально гнобити комуністичній партії.

Та з особливим подивом і пошаною схиляється кожний з нас перед тими сміливими одинаками, що чи то в ім'я послідовного українського націоналізму, чи навіть надихані ілюзорною вірою у відродження комуністичного ідеалізму не завагалися вступити в одвертий бій проти

національного й соціяльного поневолення українського народу, зазнали лютих, неронівських переслідувань, мучаться, але не каються.

Серед них – дуже темпераментний трибун Караванський, який у своїй ідейній глибині тяжить до Байрона, співець з ніжно-суворими тонами Осадчий, трагічно-зрівноважений лірик Масютко. Ми знаємо, що за ґратами по-прометеївському страждають ще й інші митці українського слова, імена яких до нас покищо не долинають.

Але всіх творців української культури нашим супостатам не переловити, бо їх, щоправда покищо тихо й несміливо, підтримують народні маси, а сміливіше, хоча ще не послідовно підпирають тисячі українських інтеліґентів.

Горять українські бібліотеки: Всеукраїнської Академії Наук у 1964 році, а тепер знов Видубецьке сховище найцінніших раритетів; палає стародавня церква у Видубецькому манастирі, а разом з тим множиться й гнів народний проти катів і нищителів культури та проти всіх тих, що прекраснодушною фразою про розцвіт української культури приховують брудний цинічний, ґвалтовний процес русифікації.

В цій задушливій атмосфері передгроззя, в чеканні грому, який може ще й не скоро вдарить, постали сприятливі обставини для *захалявного* слова. Сприятливі – слово в даному разі гірке. Сприятливість у тому, що *захалявної* творчости ніяка сила викорінити не в стані. Бо є люди, і є читачі, що шукають справжнього, а не скаліченого насильством слова. Діють друкарські машинки, гектографи, ширяться рукою переписані копії.

Про наявність *захалявного* слова на Україні знаємо від кількох літ. Це і гнівна публіцистика, і поезія. Нам відомий цілий ряд *захалявних рукописів,* що ходять по руках на Україні: "З приводу процесу над Погружаль-

ським" (підпалювач Бібліотеки АН УРСР), "Українська освіта в російськім шовіністичнім зашморзі ","З документів найновішої історії України, спалених у Києві", щоденник і вірші В. Симоненка тощо.

Спочатку пробилася до нас з України книга В. Чорновола *Лихо з розуму*, яка стала на Рідних Землях підпільним знаряддям боротьби не з волі автора, а тому що найшлися навіть серед офіційно-льояльної верхівки партії люди, вірні інтересам своєї нації. А тепер прилинула чергова ластівка майбутньої весни – збірка поезій, автор якої свідомо став на шлях *захалявної* творчости, вирішив відмовитися від дорогої кожному поетові особистої слави,щоб сказати вільно те, що думає і почуває.

Ми бачимо розкриту книгу душі сучасної людини, сказати б, найбільше сучасної. Всі таємниці її розкрито читачеві. Автор засуджений на схиму безіменности, розкриває типове, характеристичне, що впадає в очі українському патріотові на батьківщині і те, що хвилює кожного. Але безіменність – зовсім не безособовість. Індивідуальне обличчя, викарбоване талановитими, часто неповторними образами, постає перед нами, як живе, і *Він* людина без права на ім'я, може навіть і колективний автор, стає нашим інтимним другом, якого ми не тільки відчуваємо, а немов би зримо сприймаємо. І це не зважаючи на скалічення окремих слів і фраз у процесі переписування руками численних читачів та поширювачів копій.

* * *

Нова збірка *КРИК З МОГИЛИ* – це трагізм приречености. І він наявний у самій образовій системі книжечки.

Народе мій, я віть в твоїм стеблі.
Чия коса нам горло переріже?

Навколо темно. Не просто темно, а чорно. І чи й дертися на стіну, від якої відгонить запахом колива, що так нагадує про мерців? Чи не простіше спуститися в глибокий-преглибокий колодязь ліжка і потонути в снах , які нагадують макабричні картини тисячократнорозшматованої психіки Пікасо?

Безпорадність білою акулою
Стугонить хвостищем по зубах.

Образи безнадії повторюються раз-у-раз. Але це не лявина, що наростає. Розпачеві протистоїть тверда завзятість, героїчно кована віра в майбутнє. І тому назва збірки себе не виправдує.

Автор принципово відкидає "нормальність" і "законність" радянського суспільного, цієї реальности, що є тільки примарою в калейдоскопі історії.

Протест розкриває душевну структуру поета, що прямує до космічного виразу протесту своєї вулканічної натури. Але протест виглядає й дуже конкретно, коли мистець бачить, що він все таки не один і що він — носій одвічної боротьби за волю. Тоді є в нього патос боротьби і возвеличення її лицарів.

В тюрмі Лук'янівській на чатах
Стоять сини-багатирі.

Є відомість, що збірка *КРИК З МОГИЛИ* містить в собі поезії кількох авторів. Якщо б це було й так, то все таки безсумнівним є те, що велика більшість творів вийшла з-під одного пера і в цьому сенсі маємо право говорити про автора збірки і його індивідуальність.

Він наголошує: в майбутнє можна йти тільки через ненависть до всякої масті пристосованців:

В обличчя вам
Криваві зуби
Плюю.

Шлях у прийдешнє відкритий лише через презиру до безхарактерних нікчем, боягузів, дурнів:

Посохлі стебла
Ослів отара лиже.

Чи автор є прихильником "філософії матеріялізму"? Не знаємо. В усякім разі, пише логікою, доступною саме матеріялістові і в матеріялістичних арґументах шукає заперечення сталости імперії та певности національного відродження *("Матерії незмінна кільькість").*

Але от у чому не доводиться сумніватися: поет і його товариші-однодумці є самостійниками, без будь-яких вагань і компромісів. В поезії *"Монолог Франка"* знаходимо асоціяції з нашим національним гимном та зі стрілецькою піснею *"Ой у лузі червона калина"*. Але тепер це вже *"в багно звірами притоптана калина"*. І немає вже місця для мрійливо-заспокійливого: *"Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці"*. Це зовсім не *"вороженьки"*, а смертельно загрозливі вороги, що *"нас і виховують, нас і приховують; не вислуховують, так підслуховують"*, це майори КҐБ, що вчать народ *"філософії"*

Та ще не вмерла мертва Україна,
Народ в народі знову устає.

Через море страждань прямує Батьківщина до свого зав-

тра. Мрійливо ідилічному *"запануєм, браття, ми у своїй сторонці"* протиставлено картину розсіяння по північах, садження чужих садів. Але трагіка таки закінчується сильним оптимістичним, обрубано загостреним акордом:

Іще не вмерла!

Те, що було 50 років тому, овіяне для поета славою. Йому протиставлене теперішнє України, в якому панують тваринні постаті окупантів.

Де ми в революцію згоріли,
Тебе затуляючи грудьми.
Там в річках купаються ґорили
Кимось колись названі людьми.

Був час, каже поет, коли Хвильовий попереджав про відродження Івана Калити, збирача "руських земель" кричав, що комунізм обернувся в російський великодержавний шовінізм. Але тоді не вслухалися в голос Хвильового – і от наслідки. *"Задля неділимої, единої твій язик заціплено в капкан" ("Краю мій").*

Автор знає, що розклад імперії закономірний і її захисники стають *"беззубими хижаками"*. Вони ще грають з наївними *("дітьми")* в радянський словоблудний і цинічний гуманізм. Йому протиставлено справжній гуманізм УПА, що проріс у лісі двадцятьлітніми дубками (символ нездоланости поляглих) і що жде вістів від нового покоління.

Отак постає перед нами образ творця поезій – самостійника, що стоїть понад партіями й увібрав у себе позитивний досвід різних ґенерацій і напрямків.

Образ, що його промінювання повинна б відчути еміґрація і сконтролювати у світлі цих променів своє сумління.

Поезії, що їх розглядаємо, всі ліричні. Але в лірику вдирається побут, гострими важкими брилами вгрузає в неї і творить якусь дику фатасмагорію яскравих уламків, що кричать, волають своєю жахливою страхітливістю, апокаліптичністю і готові розкласти лірику в аморфність, але автор дисциплінує ці брили строгістю словесного обрямування, залізністю своєї форми. І один раз перемагає хаос брил, іншого разу – гармонія дисциплінуючого поетичного принципу. Ці брили болюче важкі, бо їх властивість – тиснути психіку читача.

Ось їдко іронічне про становище обікраденого партією замученого селянина: *"Дядько має заводи й фабрики і постійну в селі прописку, лиш не має чим дядько взимку годувати нещасну Лиску".* Ось потворні собаки, що їх роти збудовані *"сучасно за формою і за змістом";* вони – собаки, бо люті, але їхня лютість не проти вовків, тому вони безпечні і їздять у автах марки "Волга", а роботяга, безпашпортний селянин стоїть у черзі по хліб і заздрить життю собачому, очевидно, вже реальній чотириногій собаці. А ось безрукий колгоспник: і без пенсії – і повна безнадійність скарг у всі інстанції, бож він має клаптик присадибної ділянки, де може одною рукою колупатися і в пекучому поті пробувати рятувати себе від голоду. Втекти від жаху безконечного визиску можна тільки в царство пиятики.

Авторська думка й лірична інтонація, що в'яже оці кадри з фільму життя, майже завжди терпка і майже скрізь виправдана, крім хіба одного – двох випадків. Це було дуже ризиковано, коли Євген Маланюк затаврував Україну, як *"повію ханів і царів".* Тільки розпачливий біль недавнього вояка, що до останку ризикував собою

в боях за Неї і називав її також надхненно степовою Мадонною, міг виправдати в цьому випадку велике ризико ідейної й мистецької натури. Наш невідомий і так близький нам поет відважується в стилі Маланюка виплюнути гнівне обвинувачення до нинішньої України

Тобі кинули власні кості
І гризеш, підібгавши хвіст,
А на тобі, немов на помості,
Божевільні танцюють твіст.

Так і не в силі ми сказати, чи можна блюзнірство виправдати готовістю *"крилами затріпотіти"* вже незабаром *"на гострій палі"* (не символ, а еквівалент страждань, які випадають підпільникові), щоб Вона, чарівною казкою опромінена мати, *"могла жити надалі"*.

На окрайчику громадської лірики напруженого звучання є у збірці й кілька поезій інтимних: сумовиті, в натяках, спогади про власне дитинство, любовно-фантастично-мрійливі картини, в яких все таки гірка суспільна дійсність не залишає поета.

У невеличкому доробку *захалявного* поета є краще й гірше. У кращому знаходимо віртуоза слова й людину дуже інтенсивної думки – емоції (*"Дядько має..."*, *"На шахту, мов пісню Кошиця..."*, *"Монолог Франка"*, *"Пахне небо"*, *"Материнське фото"*, *"Не стану в душі ховати"*, *"Товаришам з тюрми"*, *"Колискова"*, *"Минають дні"*, та ще деякі). Всі ці й інші речі несуть на собі печать індивідуально виробленої манери письма, але мабуть зарано було б говорити про стиль поета, який у своїх слабших творах має деяку кількість виразних "проривів". Напевно щось із цього слід би зарахувати на кошт неуважних переписувачів, але не все.

Ми вже згадували, що поет упорядковує хаос клап-

тів життя, що тиснуться в його вірші, дисципліною форми. Це, насамперед, його потяг до всякого типу повторів: до анафори (однаковости початку фраз), полісиндетону (багатосполучниковість), звертання до поліптону (повторення одного слова в різних формах), навіть тяжіння до строфи рондо. Часто в одному рядку чи в суміжних звертається до зближеної або контрастної значенням лексики, посталої з одного кореня.

Цікавою є його часто неточна рима, що надає віршу загостреної мистецько-доцільної кострубатости; він любить риму жіночу, дактилічну і порівняно менше чоловічу, а дактилічна рима, не дуже часта в нашій літературній традиції, освіжає його вірш. Метафора у нього майже цілком відтиснула порівнення, це надає його образам більшої складности, вишуканости. Та метафорична насиченість приводить інколи й до неґативних результатів. Накопичення метафори на метафору створює таку суб - єктивність образу, яка не дається до розшифрування навіть у повільному читанні. Тим часом поет, який пише громадську лірику, не сміє бути ні пласким (це нашому авторові не загрожує), ані настільки суб'єктивним, щоб його образи подобали на шаради не до розв'язання. Динамічність образу не раз осягається завдяки несподіваному вживанню дієслова або перетворенням іменника в дієслово.

Передусім же, шо є характеристичне поетові – це глибина образу, що родить багато рефлексій.

Змістовна, хвилююча лірика – хочеться сказати про цю збірку. І це перекриває всі її часткові недоліки.

Юрій Бойко

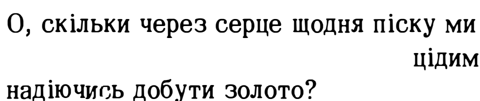
Краю мій, воскресший із попелу!
Не для ґвалту, а глаголу дня
я повстав з туманного акрополю,
щоб тебе не вибили з сідла!
Задля "неділимої", "єдиної"
Твій язик заціплено в капкан.
Може, заспіваєм лебединої?
Може, ми – останні з могікан?
Де твої Піддубні – славні діти?
Розважають "брата" в Лужниках.
Де твої поділись неофіти?
Дихають ураном в рудниках.
Краю мій, сідла свого тримайся!
Але де ж твій кінь? Нема коня.
Вкрали твого коника цигани
з-під очей серед ясного дня.

І ЗНОВУ НІЧ

І знову день пішов на захід,
І не подав він нам руки.
І знов беззубі хижаки
черговий розробляють захід.
А ти кріпи із ними узи,
поклавши на вуста печать.
Бо ще від школи тебе вчать,
що звірі – кращі твої друзі.
І знову ніч. І знову зорі
Щоночі падають під ноги.
І знов до зрячого беззорі:
–Ви, друже, збилися з дороги.
– Як, зі своєї? –
І вибухає дикий сміх:
колись була своя дорога,
тепер – накреслена для всіх.
І знову ніч. І сивоброві
знов з дітьми граються в любов.
А та любов, що йшла в діброви,
не повернулася з дібров.
Там жде від юнок вона вістів
двадцятирічними дубками.
Там Україна для туристів
зігнувшись ходе за грибками.

І знову ніч. І ніч, і місяць.
І брата брат підняв на вилах.
Бо молодая кров з водою
текла у першого у жилах.

◆

О, скільки через серце щодня піску ми
                                        цідим
надіючись добути золото?

Тим часом нам видимо й невидимо
у скроні забиває долото;
Орденоносець-вбивця нову цілує кулю -

І переглянути життя давно пора нам.
Бо мало ще зігнуть в кишені дулю
від себе ж успадкованим коранам.
Проте в засіках серця ті ж надії і той біль же
керуємо ім'ям народним.
Отак подивишся, то корені, ні менш -
                                        ні більше,
рубаємо один під одним.

ТОВАРИШАМ З ТЮРМИ

Стоять хрести на демократах,
що впали в жовтні на зорі.
В тюрмі Лук'янівській на чатах
стоять сини-богатирі...
Колись тюрму цю Катерина
заклала тута знаком "Е",
В тюрмі сиділа Україна,
минуле кличучи своє...
З лиця землі зітерті нині
царі, вожді, секретарі...
Та не зітертий знак цариці
на українському чолі!
Й не вірить, чуючи: "Вперьод!"
ніхто в обіцяне руно.
Творець історії – народ
до ранку грає в доміно.
На волі ті, чий фах – карати,
на наше слово полювать.
І те, що треба поливати –
мершій з корінням виривать.
Щоб зникли ми, як ліс в Карпатах,
як позникали кобзарі.
Стоять хрести на демократах,
що впали в жовтні на зорі.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА

Боже! Як нам себе згубити
в цій родині, де рідні не видно.
Як його шанувати й любити
з вказівками партійними згідно?
На возі нас приспали лінощі.
Довкіл – день. Та не встали ми ще.
Перележана куля не свище.
Нею граються діти в глинищі.
Чи Вітчизну ми їм, чи підробку
прикриваєм серпом і молотом,
кричучи із гробів, що в нагробку
мерехтить наша мова золотом!
Слинять мову ту вчені діди,
мов актори приклеєну бороду.
А не дай їм тії бороди –
вони завтра ж попухнуть з голоду.
Боже! Ноги ти дав нам нащо?
Ми не вміємо ними ходити.
Є протези чужі, гаращо.
Але треба ж за них платити.
Ну, нічого. Уріжем поли,
але борґу зате не матимем.
Хоч тим часом на власнім полі
колоски крадькома збиратимем.

Так було. І так доти буде,
доки жовтень хова нас під листом...
Так коли ж наше слово, люде,
заговоре над рідним містом?!

За віком вік. За культом культи.
Портретів дивні комбінації.
Які ще вам готують унти,
Сини заляканої нації?!
Беріть! Примірюйте...Натомість
складайте бурі до архіву.
В брехні потроюйте невтомність
й несіть в таку ж добу брехливу!
Несіть, з колін не встаючи.
Вони податками опухли.
Сміються гірко з вас мечі,
які в руках у вас потрухли.
А ви Дніпро цілуйте в губи.
Тепер-то просто декорація.-
В обличчя вам
криваві зуби
плюю
і шелепами клацаю,
як вовк зацькований собаками.
А ви нові хваліте унти,
де на сплюндрованому ґрунті
минуле рожевіє маками.
Гай-гай! Взувайтесь. А в той час
червоний слон вас,мов колоду, взяв
туди, де так чека на вас
ваш дід в трипільському колодязі!

Шестирічній доньці
мого товариша – Оксанці.

Минають дні, минають ночі.
І ми минаємо потроху,
мов передбачення пророчі...
мов стріхи в атомну епоху.
Оксано – світку, долюби
за нас, відспіваних дочасно.
І з нас страждальців не роби,
що ми розсіялися рясно
по всіх світах. І не клени,
що душі в попіл поховали.
Вони воскреснуть ще! Вони
ще спалять затхлі сіновали,
в яких дрімаємо йдучи,
в яких вирощуємо болі
і, цукру в них додаючи,
міняємо на кусень волі...
Неначе в люстра, в наші пера
дивились сестри, мов Сівілли.
І ми кривили. Та сивіли.
І що ти скажеш нам тепера?
Оксанко, щастя он твоє
майнуло в вишитій сорочці.
Лови його, допоки є,
літа для нього приуроч ці.

А нас нема. Є тільки звичай
вживати слів про те, що є ми...
Оксано! Викохай наш відчай
в твоїй зорі й чолі твоєму!
Щоб з сином бачили здаля ви
у солов'їнім пір'ї
ідоли,
що ще до вашої появи
майбутнім вашим пообідали
А нас нема. Є тільки крила
в сирій Богдановій могилі.
Черва сумлінно їх укрила,
пустивши в серце нам пагілля.

Прости ж, Оксано, нас без прощі,
що в майбуття тікають люди.
Лиш наші безголові мощі
Летять туди, напнувши груди.

Василеві Симоненкові

Я все віддав вам.
Із мого жлуддя
збунтуються колись
дубові факели...
А що — в мені?
В мені лиш сльози - груддя,
які всміяли в мене ви
і вплакали.
На вашому жалі
моє останнє ложе гойдається —
моя труна, —
налляте болями й калиною.
Під нього підливав я воду, може,
коли було ялиною.
....
....
Ви в небо українське
вмурували гроб.
Хай буде так. Але не копирсайте пір'я:
планета я, болід чи шмат сузір'я,
чи тіло, що стало тим, чим стать могло б.

Вдивлятимуся в землю,
ізв'язану трудом і карами.
І кам'янітиму в тривозі,
коли до мене будете летіть Ікарами,
згоряючи на півдорозі.

ПОВЕРНЕННЯ

Верніть но до найближчого ґудка
мені мене, шо трачений непланово.
Від першого й останнього рядка
Із нині жити починаю наново!
Не ті часи, коли в мені плаї
звірять під віхтем названого брата!..
В чиїм чолі
притулку вам шукати,
вчорашні думи-сироти мої?
Планету нахромивши на перо
І на планету сам нахромлений,
на ній ще до народження розгромлений –
обмануюю колишній свій перон.
Туди ґалантно прибували й вибули
залізом облицьовані
вужі.
Я в них носив, зігнувшись в три погибелі,
чужі сонця і урвища чужі.
Одні косили. Інші погребли.
Посохлі стебла
ослів отара лиже.
Народе мій, я віть в твоїм стеблі.
Чия коса нам горло переріже?

ШЕСТИДЕСЯТНИКАМ

Коли ще живі були ми
І мали, як всі, хребет, -
народ був поету дверима,
дверми був народу поет.
Поети народом дихали,
Йому слугували очима,
"Не столь отдальонно" їхали –
Вкраїну везли за плечима.
Роками, віками мучились.
Поети були поетами!
А ви за три дні спадлючились
в погоні за еполетами.
На те й "новобранці" вас звати.
В зіницях – службова драбина
(а друзям десь місяць за ґрати
вкотивсь, мов від Бога хлібина).
Батькам ви далися на чари –
а матір в ярмо запрягли.
Тесали дубові мари
Й на них же самі лягли.
Згинаєсь під вітром лоза.
Зігнешся, людино – хто ти?
Поети! Обридло нам "за"!
Де ваше "проти"?!
Сусіду вартуєм Куріли.

Спитати б, дідизну чию?
В відітнутих крилах Кирила *
відгадуєш долю свою...
Вливається кров козацька
в азійську під знаком злиття.
Каліки! Як висохнуть ріки –
хто морю продовжить життя?
За вами у пресі стежать,
За іншими...Краще, зоставим.
Але чи й столиці належите.
Але чи належить вона вам?..
Й коли вже, поете, згодишся
відчути волячим серцем,
що в ній українцем народишся,
а вік проживеш іноземцем?

---

* Ремінісценція до поезії І. Драча "Крила".

В чиїх вертепах тільки ми й не грали,
отак, в сірка позичивши очей?
А хоч чи раз собою ми бували –
чужі костюми скинувши з плечей?
Ми надто добрі: хоч дери з нас лико.
Усім в нас шлях на покуть, мов богам.
Навіть труни Тарасової віко
ми віддали на хату ворогам.
І хто не знав братів своїх моралі
під мішурою культівської пудри,
той зна мораль морозів на Уралі...
і калорійність моху серед тундри...
Сьогодні бром він нишком попива.
А взяв би й запитав хоч у півслова:
куди веде дорога стовпова,
де всі стовпи попиляно на дрова?!

НЕ СТАНУ В ДУШІ ХОВАТИ

Не стану в душі ховати:
мій гнів, що до тих вирує,
хто з цегли чужої
хату
до сонця вікном мурує!

Не стану в душі ховати:
для того відкрию груди,
хто гори узявся рвати,
щоб вільно ходили люди.

Вітчизна мене спитала б:
"А що ж мені ти встиг дати?"
Ой, мало...ой, дуже мало –
не стану в душі ховати.

МОНОЛОГ ФРАНКА

В багно звірми притоптана калина.
Російська мова в душу нам плює.
Та ще не вмерла мертва Україна!
Народ в народі знову постає!
Народу шлях показують суди
(Недарма ж звуться ті суди – народні),
І садить він по північах сади,
І добува метали благородні.
І вчать його майори філософії,
І підривають йому береги.
А навкруги усе вже пересохло.
Але не все ще всохло навкруги!
Нас і виховують, нас і приховують.
Не вислуховують – так підслуховують.
Серед зими, народе, й серед літа
Стоїть в снігах надій твоїх Говерла.
Але ти вже розлився на півсвіта,
І рабська твоя падає орбіта.
І ще не вмерла!

Таку добру, таку негорду,
тебе люблять і гублять
всі.
Тобі дай кулака у морду, –
І ти скажеш: "Спасибі. Спаси..."

Тобі кинули власні кості,
І гризеш, підібгавши хвіст.
А на тобі, немов на помості,
божевільні танцюють твіст.

Не посивіють в наймах коси.
Бо немає ні наймів, ні кіс...
Є некрадене сіно в покосі
та у стрісі прихований кріс.

Заквітає у казці папороть.
Але нам – то не жити в казці.
Я не вийду з тобою на паперть,
щоб співати по чиїйсь указці.

Незабаром крильми затріпочу
на майдані на гострій палі.
А сьогодні я вбить тебе хочу,
щоб ти жити могла надалі!

Замело. Відрізало. Закуло.
Мою хату.
Драстуй, жах і крах!
Безпорадність білою акулою
Стугонить хвостищем по зубах!
Наоколо темно. Темно-темно...
А на тім'я капа тиші олово.
І даремно дертися, даремно,
На стіну, що пахне, наче коливо.

А Півнів везуть кудись вагонами
(май чергову, міщанине, втіху!)
Не шугнули крилами червоними,
крилами червоними під стріху!

У руках тримала, та не мала…
Онук спитає – що я відповім?

А Тобі ж про все те віщувала
під вікном зозуля Хвильовим.

Де ми в революцію згоріли,
Тебе затуляючи грудьми,
Там в річках купаються ґорили,
Кимось колись названі людьми.

ШЕВЧЕНКО

Він був і є, коли б і не було.
Бо він – народ у безконечнім злеті!
Залитий геть розпеченим свинцем
і криком, і багряною травою,
я падав з Ним під танк перед Москвою,
щоби в багно не падати лицем!
І обертається в закон це –
коли біда людська – моя біда.
Коли вогонь його я бачу в сонці,
що з майбуття до мене проглядa...
І як собі я каторжним сумлінням
знайдуся в Нім, а не в словес мані,
тоді і він горітиме стремлінням –
на мить себе побачити в мені.
Тоді між ним і завтрам я – місток,
А він – мій хліб
від грама і до грама.
А він – життя мого крута програма,
утверджена мільйонами кісток.
Він був і є, коли б і не було.
Бо він – народ у безконечнім злеті!

Матерії незмінна кількість міняє колір
у вічнім русі вгору. Хоч доведено,
що час і простір не мають ані низу, ні гори
ані минулого, ні майбуття, ні їх середини
Ні дня, ні ночі. Ні Бога. Бо коли б,
припустимо, і був би Бог – він би розвинувсь,
він би розвинувсь в антибога.
Просився б ночувати до колиб.
І на соломі б спав у вуйка край порога.
Матерія міняє кольорів ряди:
Людиною один з них звать – уклали згоду
Людей все більшає і більшає, мов із води
Людей все меншає і меншає, немов під воду.
Людей не меншає й не більшає. Вони
собою один раз є. А по собі – лиш їхні знаки.

Лови життя! А піну обмини.
Якщо реально сієш – спожинь реальні злаки.
Якщо ж тобі дорожчі від синьої крові
в чиїйсь уявній хаті такіж Дніпра уявні двері,
то ти прислухайся:"Не ждіте в тім добра –
кургани стогнуть нам. – Не ждіть, сліпі химери.
Повторюючи муки, покладайтеся на тії двері,
Проте не забувайте зопалу,
Що в попелі – проєкти дерева,
а в дереві – проєкти попелу".

На шахту, мов пісню Кошиць,
весну поїзди привозили.
Ой, тая весна-безбожниця
звела гуртожитки з розуму.
Щоб спати лягали вчасно,
старий комендант клопочеться.
Дівчатам нічого не ясно.
Дівчатам кохати хочеться.
Дівчат забирає вулиця.
Дівчат закликає клуб.
І серце до серця тулиться.
І губи бажають губ...
У школі не клеються дроби,
І вуликом клас гуде.
По вулиці місяць у робі,
неначе шахтар, іде.
Із хлопцями пиво питиме,
що й сподні в гурті проп'є.
А потім по виселку піде
І морду комусь наб'є.

Пахне небо ліками Коротича,
пахнуть перса пальцями Драча,
пахне В. Діденкові у родича
самогоном дідова сеча,
пахнуть вірші маками та вербами,
а на вербах пахнуть асиґнації;
у непосидящого трудящого
пахнуть димом з печі обліґанії
пахне Вінграновський сивим бардом,
українські пісні пропахли буряками
пахне Д. Павличко й Ко. більярдом
....
А в повітрі пахне Соловками.

В поховального бюро рукава засукані.
"Випиляєм більше 40-а трун на-гора!"
Приміряю смолову сукню,
підсовую комусь хабаря.
І метраж прикидаю. Бож карти
думка під кришку прихопить:
скличу цвинтар, вріжемо партію,
бо ж неохота
від нудьги вовком з могили вить!
Це не машини, не друзі, не воли норовисті
не зомлівають в чеканні обіду ласого.
А тільки волочу за ноги смерть
через переляканe місто.
І всього-навсього.

Як вам живеться, вуйче,
звільненому від.........і від власного хліба?
Музейний експонат зробили з Франкового кайла.

Вростає по пахви в збещену землю колиба
тоне, хапаючи рятівничий через Манайла.
Ввечері після бридкого борщу
сини Ваші марять Марсом.
А ви печетесь:
"А чи там їм колгоспу не лучиться?"
В такі хвилини Ви здаєтесь мені Марксом,
який тридцяту ніч уже над Капіталом мучиться.
Чомусь не приходить за вами ґаздиня,
похована у Криворівні.
І за це Ви її на чим світ стоїть лаєте.
Потім залопочуть на сідалі непорізані
непорізані треті півні –
І Ви дотемна короварні на фермі викриваєте,
Клубками живиця Вам перлася в дихало,
тріскався серця палеолітовий глек –
коли серпневе сонце непомазаним возом їхало,
співаючи стрілецьких пісень, через Ваш поперек.
А незабаром закопають Вас
І за це трудодень хтось матиме.
Потім переорють цвинтар,
І район у долоні заплеще.

І район у долоні заплеще,
І довго-довго
ввижатимуться Вам ферми, покриті Вашими матами
та сини, які марсами марять усе ще.

СОБАКИ

Собаки в місті мають пашпорти.
Собак на дачах бачу поза містом.
У цих собак збудовані роти
сучасно і за формою й за змістом.
Вони навчені гавкать по-хатньому.
Війна з вовками — то не їхня тема.
Канарці усміхаються по-братньому,
у спів її вслухаючись дотемна.
Собаки в місті з почестями мруть:
прадавня слава в їхньому роду є.
Собак вночі до тюрем не беруть,
як тих беруть, хто їх щодня годує.
А наша слава впала на Порогах.
Пішла від нас десятою дорогою.
Сидять собаки у лискучих "Волгах",
а мої друзі десь сидять за Волгою...
Хай буде ж славен український лоб,
яким з-під чобота ми так чудово бачимо!
Стоїть безпашпортний за хлібом хлібороб,
стоїть і заздрить він життю собачому.

Дядько має зоводи й фабрики,
і постійну в селі прописку...
Лиш не має чим дядько взимку
годувати нещасну Лиску.
З чотирьох похитнулась Лиска,
покотилися очі високо.
Ой, об'їздила тітка Пріська
ветспеців до найдальшого виселку.
Дядько був не сформований партою.
Він відходив мов стиль рококо.
Весь народ любив рідну партію –
Дядько вперто любив молоко.
Він щоденно в гної копався.
Не хотів вечорами на збори йти.
В дерев'яному цебрі купався,
коли інші купалися в золоті.
А специ приїздили не зблизька.
А надворі шугала віхола.
Ой, отак не одна вже Лиска
з ветспецами від дядька поїхала.
І, нарешті, прийшла межа:
дядько об землю брязнув цебра
І сунув за халяву ножа
так, неначе під власні ребра.
А як місяць ступив на кладку –
над проваллям сполохані зяблики
попрощались з коровою дядька,
котрий має заводи і фабрики.

КІНЬ У КИЄВІ

Ти тут почуваєшся гостем.
Вивозиш сміття за місто.
Та ще десь твій брат у колгоспі
допалює труп свій врочисто...
Не бійсь, що ножем за рогом
хтось тебе штрикне під бік,
бо робиться все для того,
щоб ти добровільно зник.
Та ба, і на шахтах є ти,
І в Комі громадиш ліси...
І мусять ще й досі
писати, що ти єси.
Що рівень життя твій вище.
І ширша, мовляв, хода...
Тим часом твої пасовища
щодень заливає вода!
І хай відімреш ти чи вимреш —
є догляд. І нагляд є...
Лише поклянися, що віриш
У світле майбутнє своє.
І вже тобі кращу роботу.
І стайню таку, що аж!
Ба, навіть з тобою в суботу
відвідають спільно пляж.
Прилюдно розріжуть булку
й поділять з тобою вдвох.
Про себе ж плекатимуть думку,
якби ти найшвидше здох...

РУКА

Вкравши в роботи
часу на дванадцять видихів,
тікаю додому
і від світу зачиняю двері натуго.
Не ламліть, не паліть
наді мною ви дахів,
не ловліть мене,
мов би рибалка ловить лина того...
Дайте спуститись хоч раз наодинці
в артезіянський колодязь ліжка
і райдужний обрій збагнути з годин цих,
де в корови спіралиться від недоїдання
жижка.
Я сплю на рогах її, що в спину
що в спину ввійшли мені,
А з грудей вийшли,
немов ріка.
Я утримуюсь на них
заодно з віршами й державою...
Та лізе мені в вічі
І спать не дає
дядькова рука,
відітнена молотаркою ржавою.
Дядько вздовж і впоперек
сколесував зупинки, вокзали, інстанції,
А пенсії — як з моря погоди.
Мовляв же, є грядка...
І я не сплю на зорі
І сиплю скарги у всі інстанції,
підписуючись відітненою рукою дядька.

Чи були ви ві Львові зроду?
Там сонце спати не лягає.
Як віл, мордується. Та воду
купує власну, запиває
вчорашню радість...
Ой, гуляли!
На славу – нічого казати.
Та й догулялись...Аби встали
усі небіжчики (та мати,
яку живою закопали) –
вони б тоді розповіли,
з ким родичалися. До хати
кого прохали й привели.
В обійми кидатись давали,
за ʼдним столом бенкетували.
А полягали уночі –
Їх обікрали родичі.
І так химерно загуло
добро,
що глянь – воно ціленьке.
А доторкни – як не було...
Отак то сонечко тихеньке
світило. Краще б не світити!
Та що ж, купуйте власну воду –
й, допоки віку, будьте ситі
знанням, що ви – сини народу!

ПРОЄКТ МІЖНАРОДНОГО СМІХУ

Сміх набуває поширення і конкретного значення.
Смійтеся натурально. І штучно.
Випадково. І за призначенням.
Смійтеся вчасно, майстерно – це зручно!

Влаштуймо тиждень сміху, і ви простежите,
що то було б за відкриття.
По-перше, для нежиті.
По-друге, для співжиття.

Смійтеся принагідно, абож на руку моди –
то не огидно.
Смійтеся від виучки і від природи,
смійтесь стільки чи стілечки –
сміх не лак,
не виливається...Смійтеся для нужди
чи просто так –
як вам забажається.
Смійтеся завжди!
Нічого не втратите, навіть придбаєте
більш, ніж на вантаженні дров...
Смійтеся знов і знов.
Сміх не потребує коштів – це ви знаєте.
Смійтеся вільніше.
На передні переважно: так дацільніше.
Чого не питай.

А взагалі, смійтеся, як вдається.
всьому є край –
на кутні само засміється!
Головне не мовчіть: не етично.
Закинуть, що то – небезпечний сміх.
Автоматично
смійтеся, хто затих...
....
....
Смійтеся за правилом чи так, як
сміється нація...
Смійтеся як попало,
Хай навіть вперше, всеодно є рація:
скажуть: – Мабуть, щось в лісі пропало...

МАТЕРИНСЬКЕ ФОТО

Війна вечеряла серцями, що жито сіяли.
Вона прийшла й по тебе, не спитавши,
хто ти.
І ти покинув дім, узявши неньки фото
та море сліз її, старої і безсилої.
Не мріяв ти
про хату під ґранітною плитою,
де хтось кричав: "За Сталіна!" –
а потім лаявсь брудно;
Й чиясь відірвана нога благала: "люди!"
за що мене, за що
зробили сиротою?"
Земля палала. Ти її сховати
хотів би в пазуху. Та раптом впав.
І впало фото на долівку трав.
На нього глянули Карпати.
Повз тебе бігли байдуже мерці колонами
Під музику какофонічну жерл;
Над твоїм тілом, що пливло човном червоним
досвідчено схилявся мародер.
Ти помирав
і думав:"Правнуки - аматори
над нами будуть яблуні садить..."

Ти помирав. А спід чужих чобіт
ще довго усміхалося старе обличчя матері.

КОЛИСКОВА

Мали діти тата.
Тато їх любив.
Не хотіли спати –
Він їх погубив.

Приспів:
Люлі, пташки, люлі,
Люлі, люлі, лі.
Най вам сняться гулі,
Поки ви малі...

Як дітей не стало,
Внуки наросли.
На руках востаннє
Тата понесли...
Плакали за татом,
Як за рідним братом.
Потім раптом тата
Визнали за ката.

Приспів.

У дітей замість татуся
об'явилася матуся.
Я не знала тата,
Тата-супостата...
Приспів.

ДИТИНСТВО

Гай роздаровує вітрам
беріз пожовклі коси.
Моє дитинство десь отам
гриби збирає й досі.
Ех, повернулося б назад,
постукало у двері!
...Солодких згадок самосад
курю після вечері.

СЕСТРІ

Заходять дні до мене ночувати.
Беруть шматки мого сирого тіла.
А щось про тебе й досі не чувати,
неначе десь ти жити відхотіла.
Я днів питавсь, вони мені балакали,
що їм корів ти обіцялась тішити.
І що тепер, хоч розірвись, нема коли
навіть сорочки про весілля вишити.
Тобі б лиш бачить зорі вечорові
та чуть, як жаби за городом кумкають
І все. А решту думать про корови
(цікаво, що вони про тебе думають?).
Синіє біль в твоїх незрячих плечах.
Та ось ти їх підставиш залюбки,
як дядько Йван, без правої руки,
на віз саджа бідони, мов малечу.
....
....
Чи знаєш ти, що в кожному бідоні
твої роки відвозить він до міста!

Я програю
голову в карти свою.
Ні, то не карти.
То тільки жарти
в життєвім гаю.
Гей, гравці!
Швидше!
Та швидче ж!
Я вас чекаю:
Вкиньте в борщ мою голову —
я до вас на обід завітаю!

Між нами щось третє є.
І третє нас хоче двох.
І третє нам спать не дає,
як третє у багатьох...
Очі твої про все це
кажуть моїм очам.

Серце по серце в серце
входе щоденно нам.
Я наплював на віру,
вірить яка не дає.
Звірю в тобі я не вірю,
вірю в твоє і моє...
Третє бо в нас від Бога,
І хочеш того чи ні –
крізь тебе лежить дорога
найпершій моїй вині.

Як місяць підпалить небо
І вийдуть зірки на склеп –
на руки, негрішну, тебе
візьму й понесу у степ.
Ти йойкнеш: "Пусти, Іванку..."
А ніч буде пасти коні.
....
На білій сорочці до ранку
виростуть ружі червоні...

НА ХУТОРІ КОХАННЯ

Я живу на хуторі кохання.

Йдуть воли до мене гостювати.
Радіолу слухають дорання,
а тоді не хочуть уставати.
– Бодай ти співчуй і пожалій но:
Їздять нами взимку, як і влітку, –
скаржаться воли мелянхолійно.
Курять, матюкаючи політику.
Хутір каже:
– Зла не оберешся: наче проса
наче проса – так воно вже є.
Проти вітру плюнеш – обплюєшся, –
І сулію мовчки дістаю
П'ю.
У ній причаєні паралічі,
п'ю хвороб майбутніх волокно.
Яблуні, коліна обдираючи,
лізуть крізь відчинене вікно.
Я до них по черзі залицяюся
Не ревнуйте, стане всім мене вам.
Ох, мабуть, у яблунь будуть муки:
Потім діти...потім позивання.
Схопить тоді голову у руки
той, хто жив на хуторі кохання!

ЗУСТРІНЕМОСЬ В ПОНЕДІЛОК

Зустрінемось в понеділок на морському дні.
Колись там, кажуть; лицарі проходили.
Але їх лоскоти чиїсь позводили,
й вони сомами плавають, блудні.
Зустріньмось в понеділок на морському дні.
Явись мені Мадонною із Риму.
Я напишу тобою про кохані дні
в перекладі на діялект Гольфстрому.
Зустріньмось в понеділок на морському дні.
Там сонце спить зеленою жирафою.
Я розкажу про нього. Ти ж розкажи мені
твоїх очей осінню біографію.
Реґламент бо такий в нас, що все нема коли
ні доклясти як слід, ні долюбити.
Чи прожили ми вік свій? Чи просто пробули,
не встигши навіть муки повторити?
Як би то можна жити по два рази,
губив би час, мов квіт вишневих гілок.
Так мало днів попереду в запасі!
Зустріньмось в понеділок.

ЗМІСТ

СМОЛОСКИП

У Видавництві СМОЛОСКИП можна придбати

книжки в українській мові:

Вячеслав Чорновіл. *ЛИХО З РОЗУМУ. Портрети двадцяти "злочинців"* Стор. 338........................6.00 дол.

Іван Дзюба. *ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ ЧИ РУСИФІКАЦІЯ.* Стор. 262..4.50 дол.

У ПІВСТОЛІТТЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ. Збірник захалявних документів з України. Листи Л. Лук'яненка, Ю. Шухевича, В. Горбового, М. Масютка, М. Гориня. Стор. 94..1.50 дол.

Вячеслав Чорновіл. *Я НІЧОГО У ВАС НЕ ПРОШУ. Лист до секретаря ЦК КПУ П. Шелеста*........1.50 дол.

Осип Зінкевич. *З ҐЕНЕРАЦІЇ НОВАТОРІВ, Світличний і Дзюба. У джерел модерної української критики.* Стор. 244..3.00 дол.

Д-р Денис Квітковський. *БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ В УКРАЇНІ.* Стор. 68..............................2.50 дол.

Олесь Гончар. *СОБОР.* Роман. Стор.240......2.50 дол.

Ліна Костенко. *ПОЕЗІЇ.* Стор. 360...............3.75 дол.

в англійській мові:

THE CHORNOVIL PAPERS by Vyacheslav Chornovil. 246 pages..$ 6.95

INTERNATIONALISM OR RUSSIFICATION by Ivan Dzyuba. *A Study in the Soviet Nationalities Problem.* 240 pages..$ 6.00

EDUCATION IN SOVIET UKRAINE by John Kolasky. *A Study in Discrimination and Russification*.......$ 3.50

у французькій мові:

LA NOUVELLE VAGUE LITTERAIRE EN UKRAINE 256 pages..$ 5.00

SMOLOSKYP
P.O. Box 6066, Patterson Station
Baltimore, Md., 21231, U.S.A.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО „СМОЛОСКИП" ім. В. СИМОНЕНКА